

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJA

TEISINIO REGULIAVIMO STEBĖSENOS PAŽYMA

2014-01-15 Nr. 5R-8

Teisinio reguliavimo, kurio stebėseną atlikta, sritis:

Administracinės nuobaudos – viešųjų darbų – taikymo efektyvumo stebėseną nuo 2011 m. liepos 1 d. iki 2013 m. liepos 1 d.

Teisės aktai, nustatantys teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta:

Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (toliau – ATPK);
Nemokamų viešųjų darbų atlikimo instrukcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2000 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. 231 (toliau – Instrukcija).

Nustatant teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta, planuoti tikslai ir padariniai:

Išplėsti nemokamų viešųjų darbų, kaip alternatyvios administracinės nuobaudos, taikymo pagrindus ir užkirsti kelią pernelyg plačiam administracinio arešto nuobaudos taikymui, taip pat tokiu būdu išvengti administracinės nuobaudos neveiksmingumo tam tikrų pažeidėjų kategorijų atžvilgiu. Nustatyti, kad administracinis areštas būtų taikomas išimtiniais atvejais tik ATPK Ypatingosios dalies straipsnių sankcijose numatytais atvejais kaip pagrindinė administracinė nuobauda, panaikinant galimybę administracinį areštą taikyti kaip alternatyvią nuobaudą. Sprendimo dėl baudos keitimo viešaisiais darbais priėmimo teisę suteikti visoms institucijoms, nagrinėjančioms administracinius teisės pažeidimus ir skiriančioms administracines nuobaudas, tokiu būdu sumažinant darbų krūvį apylinkių teismų teisėjams.

Faktiniai teisinio reguliavimo padariniai ir jų įvertinimas:

Nuo 2011 m. liepos 1 d. įsigaliojus ATPK pakeitimams (2010 gruodžio 14 d. įstatymas Nr. XI-1223), nemokami viešieji darbai kaip alternatyvi administracinė nuobauda gali būti taikoma ne tik išieškojimo etape (paaiškėjus, kad nėra turto, į kurį gali būti nukreiptas baudos išieškojimas), bet ir asmens prašymu priimant nutarimą administracinio teisės pažeidimo byloje (ATPK 313 straipsnio 4 dalis), taip pat tuo atveju, kai asmeniui buvo išdėstytas baudos mokėjimas dalimis (ATPK 313 straipsnio 5 dalis). Numatyta teisė priimti nutarimus dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais visoms institucijoms, nagrinėjančioms administracinius teisės pažeidimus, (iki 2011 m. liepos 1 d. tokią teisę turėjo tik teismas).

Remiantis administracinių teisės pažeidimų bylas nagrinėjančių institucijų, savivaldybių administracijų ir Nacionalinės teismų administracijos pateiktais duomenimis, per dvejų metų laikotarpį (nuo 2011 m. liepos 1 d. iki 2013 m. liepos 1 d.) iš viso priimti ~7929 nutarimai dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais. Teismai nuo 2011 m. liepos 1 d. iki 2013 m. liepos 1 d. priėmė 1766 nutarimus dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais. Per prieš tai buvusį dvejų metų laikotarpį (nuo 2009 m. liepos 1 d. iki 2011 m. liepos 1 d.) teismai priėmė 614 nutarimų dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais. Taigi, teismuose priimtų nutarimų skaičius laikotarpiu nuo 2011 m. liepos 1 d. iki 2013 m. liepos 1 d. padidėjo beveik tris kartus palyginus su prieš tai buvusiu dvejų metų laikotarpiu – nuo 614 iki 1766 nutarimų. Teismų priimtų nutarimų skaičiaus didėjimą galėjo nulemti ne tik tai, kad, nuo 2011 m. liepos 1 d. įsigaliojus ATPK pakeitimams, nebeliko galimybės baudą pakeisti administraciniu areštu (baudos išieškojimo stadijoje pažeidėjui nesutikus dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais), bet ir tai, kad buvo įtvirtinti nauji administracinės nuobaudos – nemokamų viešųjų darbų – taikymo pagrindai. Šiuo atveju nėra galimybės įvertinti, ar teismų darbo krūvis dėl ATPK pakeitimų sumažėjo/padidėjo, kadangi Nacionalinė teismų administracija nepateikė palyginimui duomenų, kiek buvo priimta teismo nutarimų dėl baudos pakeitimo administraciniu areštu pažeidėjui nesutikus dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais laikotarpiu nuo 2009 m. liepos 1 d.

iki 2011 m. liepos 1 d. (nurodė, kad Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO tokie duomenys nekaupiami).

Daugiausia nutarimų dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais priėmė policija (5974 nutarimai). Tokius nutarimus taip pat priėmė: regionų aplinkos apsaugos departamentai ir Aplinkos apsaugos agentūra (105 nutarimai), Valstybės sienos apsaugos tarnyba (27 nutarimai), teritorinės muitinės (11 nutarimų), valstybinių parkų, valstybinių gamtinių ir biosferos rezervatų direkcijos (3 nutarimai), Valstybinė miškų tarnyba (1 nutarimas).

Nuo 2011 m. liepos 1 d. iki 2013 m. liepos 1 d. nutarimus dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais priėmė 4 savivaldybių administracijos ir administracinės komisijos prie savivaldybių tarybų: Šiaulių miesto savivaldybės administracija (22 nutarimai), Administracinė komisija prie Elektrėnų savivaldybės tarybos (13 nutarimų), Administracinė komisija prie Kupiškio rajono savivaldybės tarybos (5 nutarimai), Administracinė komisija prie Visagino savivaldybės tarybos (1 nutarimas). Atkreiptinas dėmesys, kad ne visos savivaldybės pateikė duomenis apie priimtus nutarimus dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais ir (ar) jų įvykdymą, todėl surinkta informacija nėra visiškai pilna.

Remiantis Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Policijos departamentas) pateiktais duomenimis, gautais iš Administracinių teisės pažeidimų ir eismo įvykių registro (ATPEIR) iš 7740 teismų bei policijos priimtų nutarimų 266 nutarimai buvo priimti dėl baudos, kuri buvo išdėstyta dalimis, pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais. Nacionalinė teismų administracija ir Policijos departamentas negalėjo nurodyti, kiek nutarimų priimta asmens prašymu pagal ATPK 313 straipsnio 4 dalį ir kiek – išieškojimo stadijoje (tokie duomenys ATPEIR ir Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO nekaupiami). Remiantis kitų nutarimų priėmusių institucijų ir savivaldybių administracijų pateiktais duomenimis, dauguma nutarimų dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais priimami išieškojimo stadijoje, t. y. pagal ATPK 314 straipsnio 4 dalį, paaiškęjus, kad nėra turto, į kurį gali būti nukreiptas baudos išieškojimas (129 nutarimai iš 189). 49 nutarimai iš 189 priimti asmens prašymu pagal ATPK 313 straipsnio 4 dalį, 11 nutarimų – išdėsčius baudos mokėjimą dalimis.

Dažniausiai bauda pakeičiama nemokamais viešaisiais darbais asmenims, padariusiems administracinius teisės pažeidimus, numatytus ATPK 131 straipsnyje (pėsčiųjų ir kitų kelių eismo dalyvių padarytas Kelių eismo taisyklių pažeidimas) – 1467 nutarimai bei ATPK 178 straipsnyje (alkoholinių gėrimų gėrimas viešosiose vietose arba girto pasirodymas viešosiose vietose) – 1136 nutarimai.

Remiantis Nacionalinės teismų administracijos, nutarimus priimančių institucijų, savivaldybių administracijų pateiktais duomenimis, laikotarpiu nuo 2011 m. liepos 1 d. iki 2013 m. liepos 1 d. ~4345 nutarimų dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais buvo įvykdyti – tai sudaro apie 55 proc. minėtu laikotarpiu priimtų nutarimų. Buvo priimta 1013 nutarimų, kuriais dėl vengimo atlikti nemokamus viešuosius darbus pažeidėjai buvo įpareigoti sumokėti ankstesniu nutarimu paskirtą baudą ar jos dalį (tai sudaro apie 13 proc. bendro priimtų nutarimų dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais skaičiaus). Be abejo, vertinant gautus duomenis reikia turėti omenyje galimas paklaidas, atsižvelgiant į tai, kad dalis nutarimų pakeisti baudą nemokamais viešaisiais darbais, priimtų laikotarpiu nuo 2011 m. liepos 1 d. iki 2013 m. liepos 1 d., dar yra vykdomi, o į pateiktą įvykdytų nutarimų skaičių gali patekti ir tie nutarimai, kurie buvo priimti iki 2011 m. liepos 1 d.

Savivaldybių administracijos informavo, kad viešuosius darbus atlikti įpareigoti asmenys dažniausiai dirba laikino pobūdžio aplinkos tvarkymo darbus, atlieka apželdinimą ir želdynų priežiūrą, visuomeninės paskirties pastatų smulkaus remonto darbus. Susiduriama su šiomis praktinėmis problemomis: dalis asmenų darbus atlieka aplaidžiai, nesaugo darbo įrankių, nesilaiko darbo grafiko, todėl reikalinga tokių asmenų ypatinga kontrolė; dalis asmenų turi nuolatinį darbą arba mokosi, todėl nemokamus viešuosius darbus gali atlikti tik po darbo, poilsio ir švenčių dienomis, o tai apsunkina šių asmenų kontrolę. Nemokamus viešuosius darbus atliekančius asmenis reikia instrukuoti, aprūpinti darbuotojų saugos užtikrinimui reikalingomis priemonėmis, darbo įrankiais, o tai reikalauja papildomų žmoniškųjų ir finansinių išteklių.

Darytina išvada, kad institucijos (išskyrus policiją), įgaliotos nagrinėti administracinių teisės pažeidimų bylas ir priimti nutarimus dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais bei savivaldybių administracijos retai taiko šį institutą. Viena iš priežasčių yra tai, kad daug administracinių teisės pažeidimų bylų yra užbaigiamos surašant administracinį nurodymą. Be to, nutarimus dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais priimančios ir (ar) vykdančios institucijos atkreipia dėmesį į tai, kad pagal ATPK 314 straipsnio 4 dalį gali baudą pakeisti nemokamais viešaisiais darbais tik pažeidėjo sutikimu, tačiau gauti pažeidėjo sutikimą kartais sudėtinga, nes neįmanoma jo surasti.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad sudėtinga gauti ir vertinti duomenis apie nutarimus administracinių teisės pažeidimų bylose priimančių institucijų, savivaldybių administracijų, teismų priimtų ir įvykdytų/neįvykdytų nutarimų dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais skaičių, nes duomenys nesukaupti bendrame registre. Be to, kai kurios institucijos ir savivaldybės nurodė, kad policija neinformuoja jų apie nutarimų įvykdymą – pagal Instrukcijos 16 punktą policijos komisariato vadovas informuoja tik tuo atveju, kai gauna informaciją apie vengimą atlikti viešuosius darbus.

Nutarimus administracinių teisės pažeidimų bylose priimančios institucijos ir savivaldybės taip pat atkreipė dėmesį ir į kitas nemokamųjų viešųjų darbų skyrimo ir vykdymo teisinio reglamentavimo problemas ir(ar) pateikė siūlymus:

1) Vilniaus miesto savivaldybės administracija atkreipė dėmesį į tai, kad nereglamentuota, kaip atlyginama žala, kurią gali patirti ar sukelti viešuosius darbus atliekantys asmenys;

2) Policijos departamento nuomone, nemokamųjų viešųjų darbų vykdymo organizavimo ir kontrolės funkcijos turėtų būti priskirtos tik savivaldybėms, nes tai nėra policijos funkcija;

3) Druskininkų savivaldybės administracijos nuomone, įvertinus nemokamųjų viešųjų darbų pobūdį ir administracinius teisės pažeidimus padariusių asmenų darbo kokybę, vienos nemokamųjų viešųjų darbų valandos įvertinimas dvidešimt litų baudos yra per didelis (daugiau kaip 3 kartus viršija minimalųjį valandinį atlygį, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. 1543 „Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo“). Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos taip pat siūlo mažinti vienos valandos viešųjų darbų įvertinimą, prilyginant 10 Lt baudos.

4) Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija siūlo įstatymu suteikti institucijoms galimybę paskirti pažeidėjui nemokamus viešuosius darbus be jo sutikimo.

Teisinio reguliavimo reikalingumo, pakankamumo ir efektyvumo įvertinimas:

Darytina išvada, kad nuo 2011 m. liepos 1 d. įsigaliojęs naujas administracinės nuobaudos – nemokamųjų viešųjų darbų – taikymo teisinis reguliavimas pasiteisino, kadangi buvo užkirstas kelias pernelyg plačiam administracinio arešto nuobaudos taikymui, išvengiant administracinės nuobaudos neveiksmingumo tam tikrų pažeidėjų kategorijų atžvilgiu (iki 2011 m. liepos 1 d. bet kuri didesnė kaip 600 Lt neišieškota bauda, pažeidėjui nesutikus dėl jos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais, galėjo būti pakeista tos pačios trukmės – 30 parų administraciniu areštu).

Kartu atkreiptinas dėmesys į šias teisinio reguliavimo problemas:

1. ATPK 313 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad organas (pareigūnas), skirdamas baudą, atsižvelgdamas į administracinę atsakomybę traukiamo asmens sunkią materialinę padėtį, kitas reikšmingas aplinkybes, šio asmens prašymu gali tuo pačiu nutarimu visą baudą ar jos dalį pakeisti nemokamais viešaisiais darbais. Skirtingai nuo ATPK 313 straipsnio 3 dalyje nustatyto baudos išdėstymo dalimis reguliavimo, pagal kurį asmuo gali kreiptis dėl baudos išdėstymo dalimis ne tik bylos nagrinėjimo metu, bet ir per 40 dienų nuo nutarimo priėmimo, prašyti baudą pakeisti viešaisiais darbais galima tik iki nutarimo priėmimo, nors pagrindai tokiems prašymams paduoti iš esmės identiški – sunki materialinė (turtinė) padėtis. Apeliaciniai teismai konstatuodavo, kad pirmos instancijos teismai teisingai netaikė baudos pakeitimo viešaisiais darbais instituto, jei prašymas buvo paduotas po nutarimo priėmimo, arba patys atsisakydavo taikyti šį institutą, jei toks prašymas buvo teikiamas apeliaciniame skunde (bylose Nr. ATP-422-557/2013, ATP-711-579/2013, ATP-601-200/2013, ATP-1082-493/2013 ir kt.). Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad

beveik visose paminėtose bylose asmenys jei ir žinojo apie galimybę pakeisti baudą viešaisiais darbais, tai nežinojo, kad toks sprendimas gali būti priimtas tik tuo pačiu nutarimu, kuriuo skiriama administracinė nuobauda, o dažnai iš viso nežinojo apie administracinės nuobaudos pakeitimo galimybę. Kadangi administracinių teisės pažeidimų teisenoje gynėjo dalyvavimas nenumatytas, įgalioto atstovo paslaugomis pažeidėjai nesinaudoja dėl racionaliai pateisinamų priežasčių (faktinės bylos aplinkybės nesudėtingos, didelės finansinės išlaidos įgaliotam atstovui), o apylinkių teismai užima pasyvią poziciją šiuo atžvilgiu, pažeidėjai pavėluotai kreipiasi dėl viešųjų darbų atlikimo, o atsisakymas pakeisti baudą viešaisiais darbais, savo ruožtu tik tuo ir grindžiamas. Pastebėtina ir kita galima esamo teisinio reguliavimo problema – kadangi prašymas dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais gali būti pateiktas tik iki nutarimo priėmimo, tai tokio prašymo pateikimą galima suprasti kaip kaltės ir pažeidimo fakto pripažinimą, kas tam tikra prasme blogina administracinės atsakomybės traukiamo asmens realią padėtį procese, jo galimybes gintis. Kitaip tariant, asmuo, kuris pasirenka kaip gynybinę taktiką kaltės/fakto nepripažinimą iki nutarimo priėmimo, praranda galimybę atlikti viešuosius darbus vietoj baudos, nors įstatymas kaltės/fakto pripažinimą kaip pagrindą viešųjų darbų alternatyviai nuobaudai nenumato, tokiu pagrindu yra tik sunki materialinė (turtinė) padėtis. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad apygardų teismai, atsisakydami patenkinti skundus su prašymais taikyti viešuosius darbus, neretai konstatuodavo galimybę baudą pakeisti viešaisiais darbais išieškojimo stadijoje, tuo netiesiogiai pripažindami būtinybę ieškoti alternatyvos piniginei baudai, kuri būtų tiek proporcinga, tiek atgrasi, ypač kai pažeidėjai akivaizdžiai neturi galimybės mokėti piniginių baudų (bylose Nr. ATP-422-557/2013, ATP-711-579/2013, ATP-601-200/2013, ATP-544-200/2013 ir kt.). Visgi yra bylų, kai ir apeliacinės instancijos teismas ryždavosi kitaip interpretuoti ATPK 313 straipsnio 4 dalį ir pakeisti piniginę baudą viešaisiais darbais (byloje Nr. ATP-837-628/2013).

Vilniaus miesto savivaldybės administracija taip pat atkreipė dėmesį į egzistuojančią problemą ir siūlo analogiškai kaip ir baudos išdėstymo dalimis atveju, numatyti 40 dienų terminą prašymui dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais paduoti.

2. ATPK 314 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad nemokami viešieji darbai skiriami tik darbingiems asmenims. Praktikoje ši nuostata suprantama taip, kad viešuosius darbus gali atlikti tik asmenys, kurie pagal Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymą priskirtini darbingų asmenų kategorijai, t. y. kategorijai asmenų, kuriems nustatytas 60-100 procentų darbingumas. Su prašymais pakeisti baudą viešaisiais darbais kreipėsi ir asmenys, kuriems nustatytas 30-55 procentų darbingumas. Tačiau pagal Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymą jie priskirtini iš dalies darbingų asmenų kategorijai. Teismai savo praktikoje, remdamiesi minėtomis Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo nuostatomis ir tuo, kad administracinė atsakomybė negali būti aiškinama ir taikoma plečiamai atsisakydavo patenkinti iš dalies darbingų asmenų prašymus pakeisti piniginę baudą viešaisiais darbais (bylose Nr. ATP-1025-238/2013, ATP-1260-166/2013, N⁵⁷⁵-95/2013 ir kt.). Manytina, kad toks reguliavimas ir teisės taikymo praktika, užkertanti kelią asmenims, kurie iš esmės galėtų dirbti įprastus, specialios kvalifikacijos nereikalaujančius darbus, nors ir pripažintiems Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo nustatyta tvarka iš dalies darbingais, sudaro kliūtis administracinės nuobaudos tikslams pasiekti. Pažymėtina, kad taikant ATPK 338¹ straipsnyje numatytą sąlyginį administracinio arešto vykdymo atidėjimą, viešieji darbai buvo skiriami ir iš dalies darbingiems asmenims (bylos Nr. ATP-1224-120-2013). Be to, kai kuriose bylose (pvz. ATP-121-195/2013) teismai, remdamiesi ATPK 314 straipsnio 4 dalies nuostata, kad viešieji darbai skiriami tik darbingiems asmenims, atsisakydavo pakeisti baudą viešaisiais darbais pensinio amžiaus asmenims, darbingumą traktuodami pagal Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje pateiktą darbingo amžiaus asmenų sąvoką (t. y. asmenys nuo 16 metų iki Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nustatyto senatvės pensijos amžiaus).

3. Iš teismų praktikos (pvz. byloje Nr. ATP-676-380/2013) pastebimi atvejai, kai pažeidėjai linkę piktnaudžiauti įstatymų suteiktomis teisėmis prašyti išdėstyti baudą dalimis ir keisti baudą viešaisiais darbais – vengdami atlikti viešuosius darbus, prašo nesumokėtą baudą dėstyti dalimis. Paminėtoje byloje pažeidėjui bauta buvo išdėstyta dalimis, vėliau – pakeista į viešuosius darbus, kuriuos jis vengė atlikti. Atkeistą baudą jis vėl prašė išdėstyti dalimis. Teismai atsisakė tenkinti

pažeidėjo prašymą. Tačiau visgi manytina, kad įstatyme turėtų būti aiškiai užfiksuota, kad asmeniui, kuris vengė atlikti viešuosius darbus nesumokėtos baudos mokėjimas negali būti išdėstomas dalimis (analogiškai ATPK 334 straipsnio nuostatai – pakartotinis baudos pakeitimas nemokamais viešaisiais darbais negalimas).

4. Teismų praktikoje iškildavo probleminių klausimų, kurie bus iš esmės išspręsti ar praras savo aktualumą, priėmus naują Administracinių nusižengimų kodekso projektą Nr. XIP-3600(2) (toliau – ANK projektas) arba 2015 sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 257-1, 260, 272, 288, 292, 294, 299, 302, 302-5, 302-8, 306, 308, 309, 312, 313, 314 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 257-2 straipsniu įstatymui Nr. XII-601 (toliau – Įstatymas Nr. XII-601).

4.1. ATPK 338¹ straipsnis numato sąlyginio administracinio arešto vykdymo atidėjimo institutą. Asmeniui, kuriam paskiriamas administracinis areštas, apylinkės teismas tuo pačiu nutarimu, jeigu pažeidėjas sutinka, gali atidėti administracinio arešto vykdymą nuo 1 iki 12 mėnesių. Atidėdamas paskirto administracinio arešto vykdymą, teismas paskiria pažeidėjui atlikti nemokamų viešųjų darbų nuo 25 iki 400 valandų. Teismai savo praktikoje ne kartą konstatavo, kad ATPK 338¹ straipsnis *nenustato detalių kriterijų, kokiais atvejais teismas gali taikyti sąlyginį administracinio arešto vykdymo atidėjimą, o kokiais – ne* (byloje Nr. ATP-957-195/2013, remiantis ankstesnėmis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartimis bylose Nr. N⁴⁴⁴-1504/2008, N⁴⁴⁴-5431/2009 ir kt.).

ATPK 338¹ straipsnyje numatytas sąlyginio administracinio arešto vykdymo atidėjimas stokoja aiškaus teisinio reguliavimo. Tačiau, atkreiptinas dėmesys į tai, kad ANK projektas Nr. nenumato administracinio arešto, tuo pačiu ir nenumato sąlyginio administracinio arešto vykdymo atidėjimo instituto.

4.2. Teismai ne kartą konstatavo, kad ATPK nenustato administracinės nuobaudos (išskyrus administracinio arešto) vykdymo senaties terminų. Remiantis principu, kad administracinė atsakomybėn patraukto asmens teisinė padėtis negali būti blogesnė už padėtį asmens, kurio atžvilgiu buvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis baudžiamojoje byloje, susiformavo praktika, kai laikoma, kad administracinės nuobaudos senatis nepraleista, jei vykdymo laikotarpyje nėra 2 metų laikotarpio, kai valdžios institucijos dėl aplaidumo ar kitų priežasčių nieko neatliko dėl nuobaudos įvykdymo (byla Nr. ATP-337-193/2013, taip pat gausi ankstesnių metų LVAT praktika).

Įstatymu Nr. XII-601 ATPK 308 straipsnio 1 dalyje įtvirtinamas nutarimo skirti baudą priverstinio vykdymo senaties terminas – penkeri metai nuo nustatyto termino jį geruoju įvykdyti pabaigos.

4.3. Buvo pastebėta iš ankstesnių metų (iki 2011 m. liepos 1 d. įsigaliojus naujam teisinam reguliavimui) išlikusi pirmos instancijos teismų praktika, susijusi su ATPK 21 straipsnio 3 dalyje ir 314 straipsnio 4 dalyje nustatytu viešųjų darbų trukmės apribojimu, kuomet į 400 val. maksimalią viešųjų darbų trukmę buvo keičiama didesnė nei 8000 litų bauda, t. y. neišlaikant nustatytos proporcijos (1 val. = 20 litų), kas lėmė tai, kad bet kokia bauda virš 8000 litų buvo keičiama į 400 val. viešuosius darbus). Apeliacinės instancijos teismai ištaisydavo šią apylinkių teismų klaidą, nurodydami, kad nuo 2011 m. liepos 1 d. į viešuosius darbus gali būti keičiama ne visa bauda, bet ir dalis baudos ir tuo pačiu konstatuodami, kad į viešuosius darbus keičiama tik 8000 litų baudos dalis, o likusi turi būti sumokėta ar išieškota (pvz. bylose Nr. ATP-836-628/2013, ATP-636-195/2013).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ANK projektas nenumato viešųjų darbų trukmės apribojimo, tuo suteikdamas diskreciją teismui (ar institucijai) pakeisti bet kokio dydžio baudą, ar jos dalį į viešuosius darbus, kas leistų geriau individualizuoti administracinę nuobaudą.

Išvada dėl reikalingumo keisti teisinį reguliavimą ar jo atsisakyti:

1. Manytina, jog kuriant Administracinių teisės pažeidimų registrą, reglamentuojamą Administracinių teisės pažeidimų registro įstatyme, įsigaliosiančiame nuo 2015 m. sausio 1 d., turėtų būti numatyta jame kaupti ir sudaromos sąlygos prireikus gauti duomenis apie visų nutarimus

priimančių ir vykdančių institucijų priimtų ir įvykdytų/neįvykdytų nutarimų dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais skaičių (ne tik bendrą, bet ir pagal atskiras institucijas bei teismus).

2. Siūlytina įtvirtinti įstatyme galimybę kreiptis dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais ne tik iki, bet ir po nutarimo priėmimo ir/ar įtvirtinti įstatyme pareigą teismui/institucijai pasiūlyti pažeidėjui pakeisti skiriamą baudą viešaisiais darbais (arba priimti sprendimą dėl pakeitimo neatsižvelgiant į pažeidėjo nuomonę) tais atvejais, kai pažeidėjas neturi pajamų (bedarbis, moksleivis ir pan.).

3. Siūlytina įstatyme nustatyti, kad viešieji darbai gali būti skiriami ir iš dalies darbingiems asmenims, jei jie sutinka, aiškiai nustatant, jog darbingumas suprantamas pagal Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymą.

4. Siūlytina įstatyme įtvirtinti nuostatą, draudžiančią asmeniui, kuris vengė atlikti viešuosius darbus, nesumokėtos baudos mokėjimą išdėstyti dalimis.

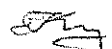
5. Siūlytina įstatyme reglamentuoti, kokia tvarka atlyginama žala, kurią asmuo patyrė dėl sužalojimo atliekant viešuosius darbus, ir žala, padaryta viešuosius darbus atliekančio asmens.

6. Siūlytina Instrukcijoje nustatyti, kad policijos komisariatas, atsakingas už nemokamų viešųjų darbų atlikimo kontrolę, informuoja organą (pareigūną), priėmusį nutarimą dėl viešųjų darbų paskyrimo, apie nutarimo įvykdymą t. y. viešųjų darbų atlikimą.

7. Nepritartina siūlymui įstatyme numatyti, kad institucija gali paskirti nemokamus viešuosius darbus be asmens sutikimo. Pažymėtina, kad *priverstinis* nemokamų viešųjų darbų paskyrimas reikštų pagrindinių asmens teisių ir laisvių apribojimą, todėl tokių nutarimų priėmimas laikytinas tik teismo prerogatyva.

8. Pasiūlymai priskirti nemokamų viešųjų darbų vykdymo organizavimo ir kontrolės funkcijas savivaldybėms bei sumažinti vienos nemokamųjų viešųjų darbų valandos piniginių įvertinimą svarstyti ANK projekto kontekste.

Administracinės ir baudžiamosios justicijos departamento
Administracinės justicijos skyriaus vyriausioji specialistė

 Egidija Konopliova-Budrikienė

Administracinės ir baudžiamosios justicijos departamento
Administracinės justicijos skyriaus vedėjas

 Germanas Politika